

свою яблуньку», «Прикрасимо своє місто» можна приурочити до посадки представників родини розові: плодово-ягідних культур, декоративних кущів: троянди, кизильника блискучого, горобинника горобинолистого, таволги Вангутта, т. середньої тощо. Участь в таких акціях дозволяє залучити не окрему групу учнів, а учнів всієї школи. Це, в свою чергу, сприятиме і подальшому формуванню шкільного колективу, виховуватиме почуття товариськості, колективної праці тощо.

Отже, усі форми позаурочної та позакласної роботи за змістом і методами виконання пов'язані з уроком. Тому більш доцільно розглядати родину Розові саме таким чином, адже на уроках в учнів виникає потреба щось глибше або ширше пізнати. Розглянуті нами форми позакласної та позаурочної роботи з біології є прикладами організації добровільної роботи учнів під керівництвом учителя. Вони сприятимуть заохоченню й виявленню їхніх пізнавальних інтересів і творчих здібностей, розширенню і доповненню шкільної програми з біології та збуджуватимуть інтерес до пізнання живої природи.

Література

1. Богданова О. К. Сучасні форми і методи викладання біології в школі / О. К. Богданова. — Харків : Видавнича група „Основа“, 2003. — 80 с.
2. Кузнецова В. І. Методика викладання біології. Нестандартні форми проведення занять з біології в 6-10 класах / [Кузнецова В. І., Семененко О. П., Упатова І. П., Чурилова А. І]. — Харків : Скорпіон, 2002. — 152 с.
3. Никишов А. И. Внеклассная работа по биологии / Никишов А. И., Мокеева З. А., Орловская Е. В. — М. : Просвещение, 1980. — 128 с.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПАРКІВ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ (НА ПРИКЛАДІ АЛЕЇ «СЛАВИ» М. ПОЛТАВА)

*Гомля Л.М., Денисенко Л.С., Новописьменний С.А.
Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка*

Важливу роль у системі навчально-виховної роботи з учнями відіграють екскурсії, які формують пізнавальний інтерес учнів, виховують шанобливе ставлення до природи, почуття прекрасного та сприяють розвитку творчої особистості.

Екскурсії і спостереження за парковими рослинами, видами дендрофлори зелених зон міст і селищ можуть мати суто навчальний характер та використовуватися з метою закріплення матеріалу, викладеного на уроці, а також можуть бути включені до тематики гурткової роботи і самостійної дослідницької роботи учнів. У разі виникнення складностей проведенням заміських екскурсій їх можна частково замінити спостереженнями і вивченням рослин у міських садах, парках, навіть на міських бульварах [1].

На прикладі рослин парків є можливість ознайомити учнів з представниками основних груп рослинного світу. На стовбурах дерев, у вологому ґрунті можна виявити водорості та лишайники, на листках, стеблах і плодах плодових рослин — грибові хвороби (іржу, борошністу росу, фузаріозу), плодів тіла трутовиків і шапинкових грибів, які часто трапляються на поверхні ґрунту, біля пнів. Досить легко показати основні життєві форми рослин, зокрема дерева, кущі, ліани, однорічні й багаторічні трав'янисті форми.

Наводимо приклад навчальної екскурсії на території алеї «Слави».

Екскурсія «Сезонні явища в житті деревних рослин»

Час проведення екскурсії: вересень-жовтень

Мета: ознайомити учнів з видовим складом алеї «Слави»; розвивати вміння проводити фенологічні спостереження; виховувати бережне ставлення до природи.

На початку екскурсії перед учнями можна поставити наступні завдання:

1.З'ясувати видовий склад дендрофлори алеї «Слави». Результати оформити у вигляді таблиці.

Назва рослини	Родина	Батьківщина	Фенологічна фаза	Примітка

2.Зробити звітну фото-презентацію

Зупинки (тезиси)

Слова вчителя: **«Доторкнімось до історії».** Ця зупинка є початковою на маршруті. Тут потрібно згадати основні події з історії створення алеї. Роботи з формування насаджень на території стежки розпочато у 1985 році, де на честь 40-річчя Великої перемоги встановлено стелу. Також слід відмітити пам'ятний знак «Сонячний годинник», який показує істинний сонячний час. Він був побудований 1999 році на честь ювілею міста Полтава. Автором-архітектором є Віктор Шевченко.

«Серед каштанів». Рухаючись далі, по обидві сторони від доріжки, перед нами постають алеї з квітучих каштанів. Саме тут полюбляють відпочивати жителі мікрорайону «Алмазний». Якщо поглянути вліво, то побачимо біогрупи з шипшини собачої та ялівця козацького, який являє собою низькорослий сланкий кущ з шаблеподібними червонувато-сірими стеблами заввишки 1,5–2 м. Хвоя в молодих рослин голчаста, у дорослих — переважно лускоподібна, після розтирання має різкий неприємний запах. Праворуч же привертають увагу ялина звичайна, горобина звичайна, клен гостролистий.

«Вічна слава». Історичну цінність алеї підвищує розташований Пам'ятний знак воїнам-визволителям на честь 60-річчя Великої перемоги. Позаду пам'ятника створені насадження з спіреї середньої та шипшини собачої.

«Гармонія» Рухаючись на схід знайомимось з надзвичайно вдало поєднаними представниками голонасінних і покритонасінних. Зокрема, з липою серцелистою, кленом гостролистим, ялиною звичайною, береза повислою, горобиною звичайною. Декоративну цінність підвищує ялина колюча форма голуба.

Праворуч від стежки можна помітити дерева схожі, чи то на дуб, чи то на клен. За листям вони схожі начебто і на клен гостролистий, і на дуб, але кора — не дуба. Розглядаємо плоди під деревами — оригінальні, бочковидні жолуді. Це — дуб червоний, або північний, бореальний. Струнке, листопадне дерево до 25 (30 м) заввишки походженням зі сходу Північної Америки, широко культивується в Україні. Дуб червоний дає добрий приріст, до того ж стійкий до вражень борошнистою россою. На Полтавщині із нього створюють ліскокультури.

«Вздвож пішохідної доріжки» у вигляді бордюра зростає бирючина звичайна. А позаду неї привертають увагу молоденькі деревця горобини дуболистої, струнки білокорі берізки, декілька представників клена американського.

Далі маршрут стежки веде нас на північ, де знаходиться наступна зупинка, яка називається **«Біля дитячого майданчика».** Тут можна побачити дуб звичайний, модрина європейська, ясен звичайний. Привертає увагу і форзиція європейська — листопадний невисокий кущ висотою до 2 м. Має золотисті квіти з короткими пелюстками, зібрані в пазушні пониклі китиці. Хороші декоративні властивості має спірея Вангутта. *Заключне слово вчителя.*

Висновки.

Отже, насадження парків мікрорайону «Алмазний» можуть бути вико-

ристані у шкільному навчально-виховному процесі, особливо з урахуванням поряд розміщених Полтавської ЗОШ №26 та Полтавської гімназії №28. Зокрема, для демонстрацій, лабораторних робіт розділу «Рослини», для проведення екскурсій з тем «Морфологія стебла», «Сезонні явища в житті рослин», «Листок, його будова і функції».

Література

1. Потоцька С. О. Використання деревних рослин у навчально-виховній роботі / С. О. Потоцька // Оптимізація насаджень пришкольніх територій. — 2009. — № 7–8 — С. 30–42

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ШКОЛЯРІВ: ПРИНЦИПИ ТА СКЛАДОВІ

Дяченко-Богун М.М.,

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Питання формування здорового способу життя школярів носить надзвичайно актуальний характер, адже здоров'я — найважливіший чинник працездатності і гармонійного розвитку дитячого організму. На жаль, стан здоров'я сучасних школярів викликає тривогу батьків, педагогів, медичних працівників. Від першого до випускного класу збільшується кількість учнів з хронічними захворюваннями. Зростає число шкільно-залежних хвороб: короткозорості, порушень постави, сколіозів. Великий обсяг необхідних для засвоєння знань визначають високий ступінь зайнятості учнів навчальною діяльністю. Підвищені навчальні навантаження в школі, значний обсяг домашніх завдань приводять до збільшення «робочого часу» в режимі дня школярів, обмеження рухової активності, скорочення тривалості нічного сну, що часто викликає психоемоційну нестабільність сучасних школярів, сприяє виснаженню захисних сил організму і резерву здоров'я. Одна з причин сформованої ситуації полягає в тому, що батьки дітей і школа не займаються належним чином вихованням мотиваційно-сміслової основи здорового способу життя.

Гігієнічне виховання і навчання, валеологічна практика повинні бути безперервними і послідовними, починаючи з дошкільного освітнього закладу. На протязі всього періоду навчання школа є гарантом організації гігієнічних умов навчання, спрямованих на профілактику захворювань, усунення перевантаження і перевтоми, охорону здоров'я, а сім'я дитини повинна стати інтегруючою ланкою в освіті і в формуванні фізичних, моральних, естетичних якостей, корисних для здоров'я і соціального розвитку. Здоровий спосіб життя має служити створенню оптимальних умов життєдіяльності дитини на різних етапах його розвитку. Система організації навчальної та виховної діяльності в освітніх установах і в родині має першорядне значення для збереження і розвитку здорових дітей.

До основних гігієнічних принципів організації освітнього процесу відносяться:

- створення здоров'язберігаючого освітнього простору;
- професійна готовність педагогів і вихователів з питань здоров'язберігаючих педагогічних технологій;
- паспортизація здоров'я, моніторингові (тривалі) спостереження за показниками здоров'я в динаміці періоду навчання;
- оптимізація рухового режиму учнів;
- створення умов для позитивних емоцій;
- створення умов для розвитку індивідуальних творчих можливостей